

Tonca iz lonca.

Nenavadna zgodba iz starih časov.

4.

ož z obvezano roko je vsako toliko zaškripal z zobmi in obenem skremžil obraz, ne da bi kaj rekel. Tudi vstal je nekajkrat, hodil po votlini, kolikor jo je osvetljeval ogenj, in z levico previdno in nalahko gladil desno, kakor boža mati otroka, da se umiri.

Tonca, ki se je bil približal ognju in sédel na nizek panj, je spočetka moža strahoma gledal. Ko je prvič zaškripal in razvlekel obraz, se je kar stresel in skorajda omahnil s panja, a ko je vstal, je menil, da je po njem, in je tenko, tenko zajokal. Mož ga je slišal, a je pogledal samo polena na ognju, med katerimi je bilo eno še sirovo in se cmarilo. Od jeze, da bo moralo goreti, se je na koncu penilo in kar piskalo.

»Poleno me je rešilo,« je pomislil Tonca, ki je v strahu pozabil, da je neviden. »Seveda, saj se nisem zajokal dosti drugače kakor poleno, lahko se je zmotil,« je še modroval in si vesel mel roke, da je ostal živ in ga ni zgrabil mož, ki tako škripa z zobmi in se spakuje, kar je znamenje, da je hud. Gotovo bi ga vrgel kar v ogenj...

Pa je kmalu spoznal, da mož ni hud. Ko je nekoliko časa hodil po votlini, se je vrnil k ognju in ni več škripal z zobmi. V obraz ni bil prav nič grozen. Še prijazen se je zazdel Toncu, zlasti ko mu je pogledal v oči, ki so nekam žalostno strmele.

»Ali misli na svoje tovariše in je žalosten, ker ni mogel z njimi?« je ugibal Tonca, a ko se je spomnil, kako so oni možje govorili, da bi si dal za očeta odsekati obe roki, je bil prepričan, da misli na očeta. »Le kaj je z njegovim očetom, da so mu zaradi njega ranili roko? V gradu mora biti. A kako, da mu ni všeč? Ker bi imel tudi sina pri sebi? Sina pa najbrže ne marajo, zato so ga nagnali. Upiral se jim je, pa so ga ranili... Spet škripa z zobmi, spet je vstal! Roka ga mora tako boleti... Jaz bi jokal, mož pa ne joka... Tudi moj očka ni nikdar jokal... Možje se nemara ne smejo jokati...«

Mož se je Toncu smilil. Pomagal bi mu rad, a kako? Če bi poskusil s kapljicami iz večje stekleničice? Pomazal bi mu z njimi rano in želel, da bi bila roka spet zdrava, kakor je bila, preden so ga ranili. Pa kako naj pride do rane? Obvezo bi moral odstraniti, a ko je tako majhen, je ne more. Splezati bi moral možu na kolena. Če bi pa plezal na kolena, bi ga mož čutil in čeprav bi ga ne videl, bi ga zgrabil in kar zmečkal z levo roko. Močan je...

Nekajkrat je že Tonca mislil spregovoriti, ko je mož spet in spet vstal in hodil, da pomiri bolečino. Slednjič se je le odločil.

Moža je moralo bolj ko prej zaboleti, zakaj ni samo zaškripal z zobmi in skremžil obraza, tudi neznansko trdo in strupeno je siknil.

»Hudiči!«

Tonca se je zgrozil, a vendar se mu je zdelo, da s to kletvijo ne kliče peklenščkov, kar bi bil greh, temveč da misli tiste hudobne ljudi, ki so ga ranili in mu povzročili tako hude bolečine.

Tedaj se je Tonca odločil in opogumil.

»Ali močno boli?« je vprašal.

Mož je kakor okamenel obstal, prebledel in gledal v ogenj, od koder se mu je zdelo, da je prišel glas.

»Vprašaj,« je dejal čez trenutek, ko se je zbral. »Če si spodnji, veš! Sicer te nisem klical...«

Roka ga je morala še huje zaboletí, ker je obmolknil, a nato nadaljeval skoraj s prosečim glasom:

»Grozno je prenašati to bolečino! ... Ako si že tukaj, pa se pokaži in pomagaj!«

In se je vrnil k ognju in gledal in čakal, kdaj se prikaže iz ognja hudobec.

»Pomagaj ti bom, čeprav jaz nisem hudobec in ne maram biti,« se je spet oglasil Tonca, »samo obljubiti mi moraš, da mi ne boš nič hudega storil!«

Otroški glas je spravil moža v dobro voljo.

»Kako naj ti storim hudo, če mi napraviš dobro? Sicer pa te niti ne vidim! Kje si in kdo si?«

»Prej obljubi!«

»Pri Bogu in zveličanju svoje duše ti obljubim, če si božje, da se te ne dotaknem in ti nikdar nič zlega ne storim, samo če mi pomagaš!« je mož prisegel.

Tonca je bil zadovoljen.

»Zdaj pa odvij roko in se nekoliko pripogni!« je ukazal.

Mož je z levico odvijal roko in ko jo je odvil, je Tonca videl grozno rano. Pripravljeno je imel že večjo stekleničico in kanil je nekaj kapljic na zasekano mesto in želel, da bi bila roka zdrava.

Ko je zamašil stekleničico in jo spet spravil, je pogledal moža in ga vprašal, če je že bolje.

»Hladi me, hladi in dobro mi dé,« je mož povedal in še vedno držal roko k tlom, kakor mu je bil Tonca ukazal.

»Ali je ne moreš dvigniti?« je hotel vedeti Tonca.

»Bojim se, da me potem spet zaboli. Zdaj je tako prijetno, nobene bolečine ne čutim več.«

»Mogoče je že zdrava, kar vzdigni jo!«

In mož je res vzdignil roko, začudeno pogledal na ranjeno mesto in videl, da se je rana zacelila. Poskusil je še z roko gibati in gibal jo je, kakor bi ne bila nikdar ranjena.

»Hvala Bogu!« je dejal mož.

»O, saj si dober človek, ko se Bogu zahvaljuješ!« se je veselo oglasil Tonca.

»Saj sem ti tudi pri Bogu obljubil, da ti nič hudega ne napravim. Ali bi ti tako prisegel, če bi bil hudoben? Glavar roparjev sem, res, a le, ker moram biti. Pa sem le dober in tudi moji možje ne storijo dobrim in poštenim ljudem nič hudega. Samo tistih, ki nam pijejo kri, ne moremo!«

»Kakšni pa so ljudje, ki pijejo kri?« je vprašal prestrašeno Tonca, zakaj o takih ljudeh doma še ni slišal.

»Lepo oblečeni so, gradove imajo in dobro se jim godi, ker nič ne delajo!«

»Pa da pijejo kri?«

»Ne prakor vino. Podložne stiskajo, delati jim morajo kakor črna živina in še odrajtovati najboljše, kar priredijo in pridelajo na svojem, če jim dovolijo, da smejo sploh na svojem delati. Tako ravnajo graščaki

s kmeti in zato po pravici pravimo, da nam pijejo kri... Kdo pa si, da tega ne veš?»

»Tonca iz lonca.«

Mož, ki ga ni več bolela roka, se je na vse grlo zasmel, čeprav je govoril o tako bridkih rečeh.

»Tonca iz lonca? Kje pa si, da te ne vidim, in kakšen si? Zdaj se mi že lahko pokažeš. Nič se me ne boj, prijatelja bova! Po glasu bi sodil, da si čisto majhen deček, še tak ne, kakor je moj Bernardek doma, ki ga imam tako rad...!«

»Ali bom lahko z Bernardkom tudi prijatelj?« je vprašal Tonca veselo.

»Seveda boš lahko, samo če boš hotel. Še nocoj te popeljem ali pa poneseš k njemu, čeprav je nevarno. Jaz podnevi ne smem domov, biriči me iščejo, ker bi me graščak rad dobil v roke in me vrgel v grajski stolp v najhujšo ječo, kamor je že spravil očeta...«

Tonca je že segel z roko v žep in si omočil prstek ob grlu večje stekleničice, ki je bila pri zamašku še mokra, a preden je zaželel, da bi bil spet viden, je hotel še izvedeti, kaj je z očetom.

»Zakaj so vrgli očeta v ječo?« je vprašal.

»Graščaku je nesel plačevat desetino, pa mu je zmanjkalo en sam krajcar in je prosil, da bi zanj počakali. Graščak, ki ima kamen namesto srca, se mu je zakrohotal, ga dal zgrabiti in odvesti v najhujšo ječo. »Tam bodi, dokler mi ne plačaš!« je zakričal za njim. Ko smo to zvedeli, smo si izposodili krajcar in jaz sem ga nesel v grad in prosil, naj očeta izpustijo, ko je vse poravnano. Denar je graščak vzel, name pa napodil svoje divje pse, ki bi me raztrgali, če ne bi bili zagledali zajca, ki sem ga v svojo srečo spodil, ko sem bežal skozi grmovje... Takrat sem prisegel, da bom očeta rešil, ali pa se nad graščakom neznanško maščeval... Pustil sem doma ženo in otroka in se pridružil v tej votlini možem, ki so jim graščaki prizadejali tudi take ali še hujše krivice...« je pojasnil Bernardkov oče, glavar roparjev, ne da bi še poznal Tonca, ki ga je ozdravil.

Tonca je vedel dovolj. Ko je slišal o krajcarju, se je spomnil na svoje tri zlatnike in je sklenil, da jih dá možu, ki jih bo gotovo vesel. Nemara reši z njimi očeta iz grajske ječe. Tudi je sklenil, da mora na grad in spoznati graščaka, ki je tako neusmiljen. Če se ne poboljša in bo delal še krivice, bi že kako napravil s kapljicami iz večje stekleničice, da bi ga kaznoval. Na gradu pa ne bi ostal. Rajši bo pri Bernardku in se z njim igral...

»Zdaj pa moram postati viden!« je pomislil Tonca in pomel v žepku palec ob kazalec, ki je čutil, da je še moker. In ko je spet sam sebe videl, je odskakljal k možu, ga povlekel za hlače in zaklical: »Zdaj me pa pogledjte, takšen sem Tonca iz lonca!«

Mož ga je pogledal, se smejal in se čudil. V roke ga je vzel in ga opazoval od vseh strani, majal z glavo in ni vedel, ali sanja ali je res.

»Ali si res človek!« je naposled vprašal.

Glavar se je čudil dečkovi bistrosti in sklepal, da popotni, ki se je oglasil na tiho nedeljo pri čevljarju Tonu in njegovi ženi Poloni, ni mogel biti kdo drugi ko Bog sam...

»Če si človek, si pa gotovo lačen, čeprav si majhen. Od popoldneva do polnoči nisi ničesar užil. Ali bi rad kaj jedel?«

»Rad,« je odgovoril Tonca.

In glavar je šel in prinesel iz kota za skalo latvico mleka in še kos kruha. Tonca je z obema rokama prijel za kruh. Ko ga je nosil k ustom, se je skoraj skrtil za njim. Sredico je grudil, skorjji pa sta ostali ob strani celi in nazadnje je bilo tako, kakor bi si nadeval jarem. Potem se je nalokal še mleka in priznal, da je sit in da ne more več.

»Zdaj bi pa legla in zaspala!« je menil glavar. Oba sva potrebna spanja. Ti si hodil in si utrujen, ker si pod smreko malo spal, jaz pa tudi nisem prav zatisnil oči, odkar me je roka bolela.«

»Kje pa spite?« je bil Tonca radoveden.

Glavar mu je pokazal v kot, kateremu je Tonca obračal hrbet. Tam so imeli on in njegovi svoje pograde.

»Ali ne bi šli radi domov?« je hotel vedeti Tonca.

»Kako rad,« mu je odgovoril in šel, da pripravi ležišče.

»Pa pojdiva!« ga je vzpodbudil mali.

»Ni varno. Biriči hodijo oprezovat k nam in ako bi me zalotili doma, bi ne bilo dobro. Če bi jaz ušel, bi trpela pa žena in Bernardek,« je povedal glavar.

»Pa če bi jaz napravil, da bi vas ne zalotili, ali bi šli?« je glasno vprašal Tonca, da bi ga mož do kota slišal.

»Hahaha...« se je zasmejal Bernardkov oče. »Seveda bi šel, seveda, in še tebe bi vzel s seboj! Kar v žep bi te dal, pa bi šla!«

»Pa me boste ubogali in ravnali tako, kakor bom jaz hotel?« se je postavil Tonca, ki je v svoji bistri glavicici že uganil, kako bo napravil.

»Narobe svet bo to, da bi odrasel mož otroka poslušal, a ker si ti posebne vrste deček, naj bo! Ozdravil si me, pa mi boš nemara tudi poslej kako pomagal,« je sprejel mož nenavadni pogoj.

Tonca, ki je medtem odmašil malo stekleničico in si omočil prstke, je odskakljal k možu, se dotaknil njegove roke in veselo zaklical:

»Zdaj bodiva pa oba nevidna!«

»Hahaha...« se je mož spet veselo zasmejal in menil, da bi bilo res prav in dobro, če bi bil vsaj nekaj dni neviden, ker bi lahko brez skrbi šel domov in bi prišel tudi v grad in do očeta in ga rešil.

»Sva že nevidna!« mu je zatrdil Tonca.

»Pa te le vidim,« ni verjel glavar.

»Tudi jaz vas vidim,« je povedal mali čarovnik.

»Pa praviš, da sva nevidna!«

»Midva se vidiva, drugi naju ne bodo.«

»Ne verjamem.«

»Pa se pripravite in pojdiva! Zdaj morate tako ravnati, kakor jaz hočem!«

Mož, ki je bil pozabil, kar je pravkar obljubil, se je ob dečkovem odločnem opominu spomnil dane besede in ni več pomišljal in ne se obotavljal. Napravil se je, vzel Tonca v roko in odšel z njim iz votline.

Zunaj ni bilo več mesečine, za gorami se je že nebo pisalo in v sivi somrak se je oglašala taščica.

»Tonca, nevarno bo!«

»Zakaj bo nevarno?«

»Mislim, da le nisem neviden.«

»Počakajte, boste že videli, da ste!«

In potem sta oba molčala in mož je šel in šel. Hodil je pol ure, hodil celo uro — po tem, kako je rastel dan, je računal — in že je prišel v reber, od koder je bilo videti grad in pod njim v polju med sadnim drevjem kmečke hiše in onstran hiš reko, ki je šumela proti jugu.

Pogledal je Tonca, ki ga je nosil kar v naročju, da bi mu povedal, da sta že blizu doma, da se vidi že grad. Pa je Tonca spal in ga ni maral buditi. Tedaj je zaslišal po stezi govorjenje. Bili so njegovi tovariši, ki so se vračali v votlino. Menili so se prav o njem, kako jim ne bo hotel verjeti, da so se priplazili na severni strani stolpa do prve line in klicali vanjo, da bi se jim oglasil kak jetnik, a je bilo vse tiho ko v grobu.

»Verjamem vam,« se jim je oglasil, ko so se imeli srečati.

Obstali so. »Spomin! Umrli je!« so vsi obenem vzkliknili.

Glavar se jim je umaknil s steze in šli so mimo njega in ga niso opazili. Tako se je prepričal, da je neviden.

(Dalje.)